

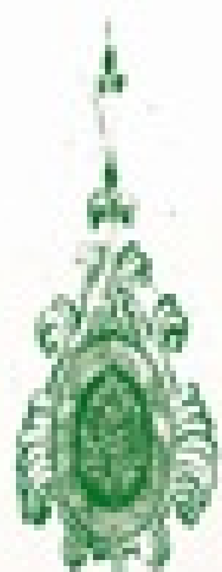
آستان قدس رضوی

۴۶

پرداخت خمس؛ چرا و چگونه؟

سیدمجتبی حسینی

خُمس

بسم الله الرحمن الرحیم

رهنما ٤٦ (پرداخت خمس چرا و چگونه)

نویسنده:

اداره تولیدات فرهنگی آستان قدس رضوی معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی

ناشر چاپی:

انتشارات آستان قدس رضوی - به نشر

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

رهنما۴۶ (پرداخت خمس چرا و چگونه)

مشخصات کتاب

عنوان و نام پدیدآور : پرداخت خمس ؛ چرا و چگونه؟/ گردآورنده معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی[آستان قدس رضوی].

مشخصات نشر : مشهد: انتشارات قدس رضوی،۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری : ۵۰ص.؛۱۱×۱۷س م.

فروست : رهنما.

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۴۳-۶۷-۳

وضعیت فهرست نویسی : فیپا

یادداشت : کتابنامه .

موضوع : خمس

شناسه افزوده : آستان قدس رضوی. معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی

شناسه افزوده : موسسه انتشاراتی قدس رضوی

رده بندی کنگره : BP۱۸۸/۶/پ۴ ۱۳۹۱

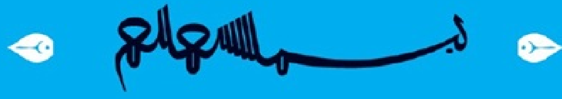
رده بندی دیویی : ۲۹۷/۳۵۶

شماره کتابشناسی ملی : ۲۸۶۶۹۱۱

ص:۱

اشاره

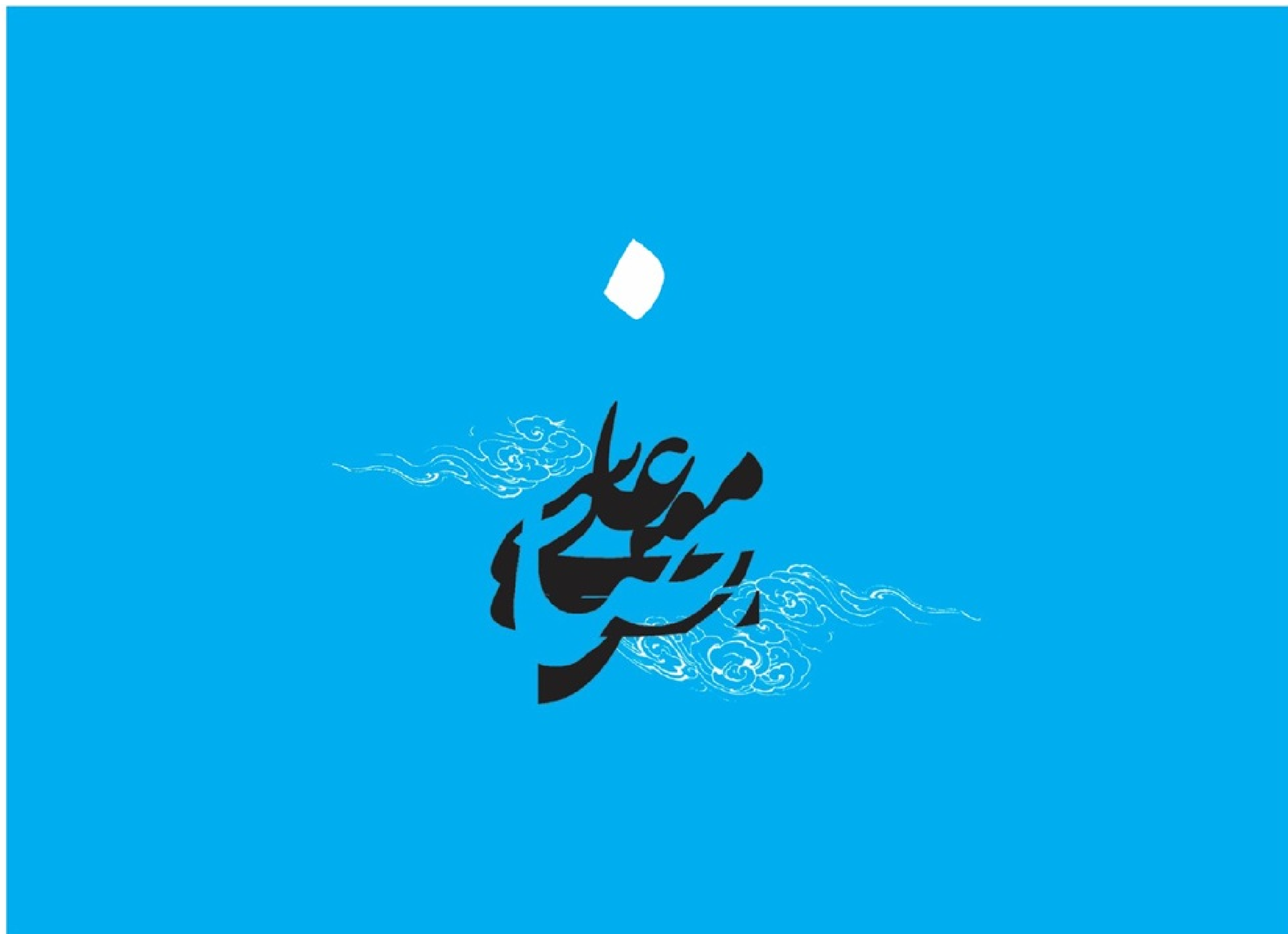
تصویر

پرسیدن برای یافتن راه، خود، ارزش است...
و هر فرهنگی که به پرسشگری بها دهد
و زیباترین، دقیق‌ترین و ساده‌ترین پاسخ‌ها را پیشِ رو بگذارد،
گسترش و دوام خود را تضمین کرده است.
مهم، انتخاب بهترین راه است...
و **رهنما** گامی است در این مسیر.
همگامِ ما باشید و با طرح دیدگاه‌های رنگارنگتان، یاری‌مان کنید.

پرداخت خُمس؛ چرا و چگونه؟

تصویر

ص:۴

به ضمیمۀ پرسش وپاسخِ های کاربردی و رایج

۱. خمس چه جایگاهی در میان احکام اسلام دارد؟ فلسفۀ آن چیست و چرا باید آن را پرداخت؟

۲. مصادیق و نیز مصارف خمس کدام اند؟ تعریف مَئونه چیست؟ مبدأ سال خمسی را چگونه باید مشخص کرد؟

۳. پاسخ مراجع بزرگوار را به پرسش های رایج درباب چندوچونِ پرداخت خمس، به صورت منظم و موضوع بندی شده، بیان کنید.

تصویر

۱. اهمیت خمس

تصویر

۱. اهمیت خمس

ص:۷

خمس یکی از فرایض اسلامی و میوه ای از درخت ایمان است که به وسیلهٔ اجتناب از مال اندوزی و تطهیر نفْسِ خود از مظاهر فریبندهٔ دنیا و تزکیهٔ آن از آزمندی و حرص، به دست می آید. قرآن مجید در بیان اهمیت خمس، ایمان را با آن پیوند داده است:)وَ اعلَمُوا أَنَّما غَنِمْتُمْ مِن شَی ءٍ فَاَنَّ لِلّه خُمُسَهُ و لِلرَّسُولِ وَ لِذِی القُرْبی وَ الیتامی وَ المساکینِ وَ ابنِ السَّبیلَ اِنْ کنتُم آمَنتُم بِاللهَ وَ ما اَنْزَلْنا عَلی عَبْدِنا یومَ الفُرقان یوْمَ التَقیَ الْجَمْعانِ وَ اللَّهُ عَلی کلِّ شَی ءٍ قَدیرٌ.((= و بدانید یک پنجمِ غنیمت هایی که گرفته اید، برای خدا و رسول و از آنِ خویشاوندان [او] و یتیمان و بینوایان و درراه ماندگان است. اگر به خدا و قرآنی ایمان آورده اید که بر بندهٔ خود (حضرت محمد) در روزِ جدایی [حق از باطل] نازل کردیم؛ همان روزی که آن دو گروه، با هم رو به رو شدند؛ و خدا بر هر چیزی

ص:۸

تواناست.)[1] این آیه به «آیهٔ خمس» معروف است.

خداونـد متعال خمس را به پیامبر اسـلام و ذریه گرامی او، به منظورِ اِکرام و احترام آنان اختصاص داده است. امام محمـدباقر فرموده اند: «برای هیچ کس جایز نیست با مالی خرید کند که خمس به آن تعلق گرفته است؛ مگر اینکه حقّ ما را به ما برساند.»[2]

نیز، عمران بن موسـی می گویـد که آیه خمس را بر حضـرت خواندم. پس، فرمودند: «هر آنچه از آنِ خداست به پیامبر می رسد و هر آنچه از آنِ پیامبر شود، به ما (اهل بیت) خواهد رسـید.» سـپس، فرمودند: «خداوند ارزاق مؤمنان را در پنج قسمت به آنان ارزانی داشته است تا یکی را در راهِ خدا انفاق کنند و چهار قسمت را به حلال بخورند... این دستورها، سخت و دشوار

۱- ۱. انفال/۲۱.

۲- ۲. «لا یحلّ لاحد ان یشتری من الخمس شیئاً حتی یصل الینا حقّنا»، وسائل الشیعه، ج۶، باب۱، ح۴.

است و کسانی به آن عمل می کنند و سختی ها را تحمل می دارند که خداوند، آنان را در راه ایمان، امتحان کرده است.»(۱)

۱- . «ما کـان للّه فهو لرسوله و ما کان لرسوله فهو لنا ثم کان و الله لقـد یسّـِر الله علی المؤمنین ارزاقهم بخمسه دراهم قبلوا لربّهم واحـداً و اکلوا اربعه احلاّـء ثم قـال هـذا من حـدیثنا صـعب مستصـعب لایعمـل به و لاـیصبر علی الاّ ممتحن قلبه للایمان»، همان، ابواب «ما یجبُ فیهِ الخُمس»، باب۱، ح۶.

۲. مصادیقِ وجوب خمس

تصویر

۲. مصادیقِ وجوب خمس

ص:۱۱

در اسلام، یکی از واجبات مهم مالی، خمس است که از فروع دین و جزء عبادات شمرده می شود؛ ازاین رو، باید با قصد قُربت انجام گیرد. تمام مذاهب اسلامی، چه شیعه و چه سنّی، در اصلِ وجوب خمس اتفاق نظر دارند و تنها اختلاف میان آنان، مصادیق و نیز مصارف آن است: بیشترِ اهل سنّت بر این باورند که تنها به غنایم جنگی و گنج، خمس تعلق می گیرد؛(۱) اما فقیهان شیعی معتقدند که خمس در هفت چیز واجب است: ۱. غنایم جنگی؛ ۲. غوّاصی (اشیایی که با فرورفتن در آبِ دریاها، به دست می آید.)؛ ۳. گنج؛ ۴. معدن؛ ۵. سود تجارت؛ ۶. مال حلالِ مخلوط به حرام؛ ۷. زمینی که کافر ذِمّی از مسلمان بخرد. در پنج قِسم اول، فقهای شیعه اتفاق نظر دارند و دو قِسم اخیر، نظر مشهور آنان می باشد.

آنچه امروزه موضوعِ بحث و پژوهش است، خمسِ سود و درآمدِ کسب می باشد. آیهٔ)وَ

۱- . ر.ک: محمدجواد مغنیه، الفقه علی المذاهب الخمسه، ص۱۸۶؛ سیدابوالقاسم خویی، مستند العروه الوثقی، کتاب الخمس، ص۱۹۷.

اعْلَمُوا اَنَّما غَنِمْتُمْ مِن شَی ء فَاَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ و لِلرَّسُولِ وَ...(1) به نظر فقیهانِ شیعی، نه تنها بر وجوب خمسِ غنایم جنگی دلالت می کند، بلکه شامل هرگونه درآمدِ کسب نیز می باشد. واژهٔ «غنیمت» از نظر لغت، معنای گسترده ای دارد و به هرگونه درآمد و فایده ای اطلاق می شود که به انسان می رسد.(2) غنیمت جنگی و سود تجارت، هر دو را غنیمت می شمرند و مشمول آیه می دانند. البته، هر چند شأن نزول آیه دربارهٔ غنایم جنگی است، ولی این سخن، معروف است که شأن نزول، هیچ گاه، مخَصِّص نیست و نمی تواند آیه را به خود محدود کند. در تقریرات درس حضرت آیت الله بروجردی، چنین آمده است:

«درست است که [این] آیه دربارهٔ خاص نازل شده است؛ ولی، هیچ گاه مورد مخَصِّص نیست و دانشمندان اهل سنّت هم که خمس را در غیرغنایمِ جنگی انکار کرده اند، در این آیه،

۱- . متن کامل آیه را، با ترجمه، در پرسش ۱ ذکر کردیم.

۲- . ر.ک: مجمع البحرین، لسان العرب، تاج العروس، مادهٔ «غنم».

شأن نزول را تخصیص دهنده و محدودکننده ندانسته اند و درحالی که آیه در غزوهٔ بدر نازل شده است، آن را شاملِ تمامی جنگ ها شمرده اند. اگر قرار بود مورد خاص، در آیه، مخَصِّص باشد، باید آن را محدود به جنگ بدر بدانند.»(1)

گذشته از همه این ها، در روایت معتبری، معروف به صحیحه علی بن مهزیار، امام جواد غنیمت را در این آیه، به معنای گسترده ای در نظر گرفته و آن را به درآمدِ کسب، تفسیر کرده اند. در بخشی از آن آمده است: «فامّا الغنائم و الفوائد فهی واجبه علیهم فی کلّ عام، قال الله

تعالی: و اعلموا انّما غنِمتم مِن شَی ء فأنّ للّهِ خُمسه... .» (2) در این حدیث، امام واژهٔ «الفوائد» را در کنارِ «الغنائم» جای داده و هر دو را مصداق آیه قلمداد کرده است و تردیدی نیست که منظور از فواید، هرگونه سود و درآمدی است که به انسان می رسد. بنابراین، از مجموع مسائل و

1- . زبده المقال، ص5.

2- . وسائل الشیعه، ج6، باب8 ابواب «ما یجبُ فیهِ الخُمس»، ح5.

قرائنِ یاد شـده، به دست می آید که قرآن، به صـراحت، از خمسِ درآمد، یاد و بر وجوب آن، دلالت کرده است؛ به ویژه آنکه حضـرت جواد نیز از آن، معنای وسیعی را دریافته و برای پیروانشان تبیین و تفسیر کرده اند.

چنـانچه کسـی در تمـام آنچه بیان کردیم، اِشـکال کنـد و آیه را در خمس غنایمِ جنگی منحصـر بدانـد، در پاسـخ خواهیم گفت: به جز قرآن، روایـات متعـددی از ائمه نقـل کرده انـد که به خوبی، بر وجوب خمسِ درآمـد، دلالت می کند(1) و تمامیِ فقیهان شـیعی نیز به آن ها اسـتناد جسته و در کتاب های فقهی خود، آن ها را ذکر کرده اند.

گفتنی است که اکـثر اهـل سنّت، از سویی خمس در غیرغنـایم جنگی را انکـار کرده انـد و از دیگر سوی، دسترسـی به صـندوق زکـات را بر ساداتِ بنی هاشم، حرام شمرده اند! درحالی که

ص:15

1- . ر.ک: وسائل الشیعه، ابواب «ما یجبُ فیهِ الخُمس» و ابواب الانفال.

در بین این دسته نیز، همانندِ سایرین، یتیم و مسکین به چشم می خورد. اکنون این سؤال پیش می آید که فقرای سادات بنی هاشم، از چه بودجه ای اِمرارمعاش کنند؛ با این اعتقاد که جنگ در تمام دوران زندگی و در همه جوامع، نه مطلوب است و نه پابرجا و همیشگی، تا آنان بتوانند از خمس غنایم جنگی ارتزاق کنند.(۱)

۱- . مستند العروه الوثقی، کتاب الخمس، ص۳۴۳.

۳. تاریخچهٔ خمس

تصویر

۳. تاریخچهٔ خمس

ص:۱۷

تردیـدی نیست که آیهٔ خمس در عصـر رسالت نازل شده است و پیامبر اکرم این فریضه را به اجرا درآورده اند و مسـلَّم این است که حضـرت رسول‌خمسِ غنایم جنگی را اخذ می کردند؛ اما خمسِ سود تجارت، بنابه ضـرورت و مصالحی، تا عصـر امامان به تأخیر افتاد. این ضرورت را شاید بتوان در چند امر خلاصه کرد:

۱-۳ خمس با زکات این تفاوت را دارد که منفعت زکات به عموم مسلمانان برمی گردد؛ ولی موضوع خمس به شخص پیامبر اکرم و خویشان او اختصاص دارد؛ لذا ایشان مصلحتی بر اجرای آن نمی دیدند.(۱)

۲-۳ در عصـر رسـالت، فقر عمومی بر جامعه حاکم بود و مسـلمانان به جهتِ تنگ دستی، قـدرت پرداختِ خمس را نداشـتند. ازاین رو، پیامبر گرامی اسلام از بیانِ مسئله و

۱- . سیدابوالقاسم خویی، مستند العروه الوثقی، کتاب الخمس، ص۱۹۶.

جمع آوریِ خمسِ درآمد، صرف نظر کردند.

۳-۳ رویکرد سیاسی مهم ترین عاملی بود که نگذاشت ائمهٔ معصومین تا زمان امام باقر به بعد، این فریضه الهی را به اجرا درآورند؛ زیرا، جلب و جمع اموال از وظایف سلطان بود و هرکس با آنان رقابت می کرد، به عنوان فرد متمرِّد از قانون و مخالفِ حاکمیت و به اتهامِ جمع آوریِ سلاح و توطئه علیه رژیم، تحت تعقیب قرار می گرفت. پس از برقراریِ آزادی نسبی در عصر عباسیان، موقعیت اجتماعیِ ائمه این امکان را داد تا ایشان به طور غیرعلنی، خمس را از مسلمانان دریافت کنند.(۱)

۴-۳ پیامبر اسلام ازیک سو، به جهتِ ارتباطشان با غیب می دانستند که در آینده نه چندان دور، امر خلافت و حکومت از مسیر اصلی خود، منحرف شده و به دستِ نااهلان

۱- . محمدتقی مدرسی، احکام الخمس، ص۱۶.

و غاصبانِ زورگو می افتد و ازدیگر سوی، می دانستند که خمس «وجه الاماره» است و باید به دست حاکم و سلطان سپرده شود. اگر حضرت رسول وجوبِ خمس درآمدِ کسب را بیان و آشکار می کردند، این امر فرصتی برای حاکمانِ جوْر پیش می آورد تا با دستاویزِ شرعی، اموال مسلمانان را به غارت برند و بر ظلم و ستم خود بیفزایند. این پیش بینی و تیزبینیِ حضرت رسول باعث شد که این حکم الهی، در پرده خفا پنهان بماند.(1)

۱- . سیدمحمود هاشمی شاهرودی، کتاب الخمس، ج۲، ص۴۵.

۴. فلسفه خمس

تصویر

۴. فلسفه خمس

ص:۲۱

آنچه می آید، تنها بر اساس فهم ما از کتاب و سنّت است و چه بسا وجوب خمس، حکمت و علل بیشتری داشته باشد که از دید ما مخفی مانده است:

۱-۴ تردیدی نیست که اسلام به صورت یک مکتب اخلاقی یا فلسفی یا اعتقادیِ محض ظهور نکرد؛ بلکه به عنوان آیینی جامع که تمام نیازمندی های مادّی و معنوی در آن پیش بینی شده است، پا به عرصه ظهور گذاشت. ازسوی دیگر، این مکتب از همان عصر پیامبر اسلام با تأسیس حکومت همراه بود؛ در نتیجه، ایشان برای اداره آن، نیاز به پشتوانه مالیِ غنی و منظمی داشتند تا بتوانند در سایه تشکیل حکومت اسلامی، از بینوایان، بیماران، بی سرپرستان، معلولان و یتیمانِ جامعه، دست گیری کرده و این خلاءِ اقتصادی را پُر کنند. خداوند متعال با نزول آیات زکات، دستِ یاری و رحمت بی پایانش را به کمک نبیّ اکرم فرستاد و با واجب ساختنِ زکات، این نقص و کاستی را برطرف کرد. این فریضه الهی از مالیات هایی است که درحقیقت، جزوِ اموال عمومی جامعه اسلامی است و نیز به

غیربنی هاشم (غیرسادات) اختصاص دارد و لذا، مصارف آن عموماً در مواردِ یادشده است.

ولی امـام در مقـام رئیس حکومت نیز بـا هزینه هـایی روبه روست که بایـد تأمین شود: او برای پیش بُرد نظام اسـلامی و اداره جامعه، به بودجه فراوانی نیاز دارد. فریضه خمس برای تأمینِ این منظور، بر متمکّنانِ جامعه، واجب شده است.(۱) ازاین رو، در روایت، از خمس به عنوان «وجه الاماره» یاد کرده اند.(۲)

۲-۴ خداوند متعال برای حفظ کرامت و عزت پیامبر اسـلام محل تأمین بودجه فقرای بنی هاشم و منسوبان به آن حضرت را، از خمس قرار داد و سـهم آنان را قرینِ سـهم خود و رسول فرمود، تا زمینه تحقیرِ آنان را از بین ببرد؛ چون ممکن است برخی مردم، در پرداخت زکات به فقیران نوعی برتری برای خود و حقارتی نسبت به گیرنده احساس کنند. درحالی که

۱- . ناصر مکارم شیرازی، یک صد و هشتاد پرسش و پاسخ، ص۴۲۳تا۴۲۵ و تعلیقات علی العروه، کتاب الخمس، ص۳۹۲.
۲- . ر.ک: وسائل الشیعه، ج۶، کتاب الخمس، باب۲، ح۱۲.

تصویر

ص:۲۴

در پرداخت خمس و «وجه الاماره»، قضیه عکسِ آن است و برتری، برای گیرنده می باشد.(۱)

۳-۴ خمس برای تأمین بودجه هر کارِ خیری است که امام بخواهند انجام دهند و برای هر موقعیتی که ایشان صلاح بدانند، مصرف کنند.(۲)

۴-۴ خمس وسیله ای برای رشد و کمال انسان محسوب می شود: همچنان که هر فرد با انجام دادنِ هر وظیفه ای، مرحله ای از کمال را می پیماید، با ادای خمس به قصد قربت و بُریدن از دنیا نیز وظیفه اش را انجام داده و خود را از گناهان پاک کرده است و به سوی کمال، ترقّی می کند.(۳)

۱- . ر.ک: وسائل الشیعه، ج۶، ابواب قسمه الخمس، باب۱، ح۴و۸.

۲- . «فما کان للّه فهو لرسوله یضعه، حیث شاء.» (= آنچه خاص خداست، برای پیامبر اسلام است؛ هر جا صلاح بداند قرار می دهد.»، همان، ابواب الانفال، باب۱، ح۱۲.

۳- . در مکاتبه امام رضا به یکی از یارانش آمده است: «ان اخراجه (خمس) مفتاح رزقکم و تمحیص ذنوبکم.» (= پرداخت خمس کلید جلب روزی و وسیله آمرزش گناهان است.»، همان، ابواب الانفال، باب۳، ح۲.

۵-۴ تحقق اِحیای دین خدا و برقراریِ حکومت اسلامی که هدف اصلیِ این مکتب است،(۱) نیاز به بودجهٔ مستقل و جدای از بودجهٔ زکات دارد. خمس ثروت بسیار عظیمی برای تأمین هزینه های یک انقلاب، برای رسیدن به حکومت عدل الهی، فراهم می آورد. قدرتِ موجودیت دینیِ تشیّع و زنده ماندنِ این مکتب در عصر حضور و غیبت، بر اساس خمس استوار بوده است و این منبع مالی، به اهل بیت و علما که وارثان آنان هستند، این توانایی را داد تا باوجودِ فشار و اختناق دستگاه ظلم، در راه خداوند سبحان ایستادگی کنند.

۱- . در همان مکاتبه، آمده است: «اِنّ الخمسَ عونُنا علی دیننا.» (= خمس کمک ما در برقراریِ دین خداست.)، همان، ابواب الانفال، باب۳، ح۲.

۵. مَئونه

تصویر

۵. مَئونه

«مَئونه» مخارجی را گویند که در زندگی، هزینه می شود و شامل امور زیر است:(1)

۵-۱ هزینه های زندگیِ شخصی: خوراک، پوشاک، خانهٔ مسکونی، وسایل زندگی، وسیلهٔ نقلیه، لوازم تحصیلی، رایانهٔ خانگی، هزینهٔ ازدواج و...؛

۵-۲ هدایا و بخشش ها: خیرات، صدقات، جوایز و...؛

۵-۳ مخارج سفر حجِ واجب و مستحب، سفر، زیارت، گردش و تفریح؛

۵-۴ حقوقی که بر عهدهٔ شخص است: دیه، غرامت و کفاره.

هزینه های زائد بر نیاز و شأن افراد، جزء مَئونه محسوب نمی شود؛ بنابراین، اگر فردی بیشتر از این مقوله صرف کند، به گونه ای که عرفاً آن را اِسراف بشمرند، باید سرِ سال، خمس آن ها را بپردازد.

۱- . العروه الوثقی، ج۲، کتاب الخمس، م۶۱.

۶. سال خمسی

تصویر

۶. سال خمسی

ص:۲۹

هرگـاه انسان از راه زراعت، صـنعت، تجارت یا از طریق کارگری و کارمنـدی در مؤسـسات گوناگون، درآمـدی به دست آورد، خمس (یک پنجم) آن به امام و سادات اختصاص می یابـد و بایـد آن را در عصـر غیبت، به فقیهِ جامع شـرایط بدهد. البته به او فرصت داده اند تا یک سال صبر کنـد و چنانچه در این مدت، آن درآمد را در نیازهای خود و خانواده اسـتفاده نکند و تمام یا مقداری از آن، تا پایانِ سال زیاد بیاید، باید خمس آن مقـدارِ باقی مانـده را بپردازد. این امر در حقیقت، نوعی اِرفاق و آسان گیری در زنـدگیِ مؤمنان به شـمار می رود. این فرصتِ یک ساله را «سال خُمسی» یا «سال مالی» گویند.(۱)

۱- . العروه الوثقی، ج۲، م۷۲.

۷. پرسش وپاسخِ های کاربردی و رایج

۱–۷ خمس درآمد زن

تصویر

۷. پرسش‌وپاسخِ‌های کاربردی و رایج

ص:۳۱

آیا به درآمدِ زنی که برای خود کسبی دارد، ولی مخارج او را شوهر می دهد، خمس تعلق می گیرد؟

همۀ مراجع: آری، باید خمسِ آن را بدهد؛ ولی اگر مقداری از آن را در نیازهای زندگی خرج کرده باشد، تنها باید خمس باقی مانده را بدهد.(۱)

۲-۷ خمس سپرده گذاری

آیا به پولی که در بانک، سپرده گذاری کرده ایم و از درآمد (سودِ) آن، ارتزاق می کنیم، خمس تعلق می گیرد؟

امام، خامنه ای، فاضل، سیستانی، مکارم: اگر پولِ سپرده گذاری از درآمدِ کسب باشد، خمس دارد. [اما درصورتی که] با پرداخت خمس، هرچند به صورت اقساط، نتواند زندگیِ

۱- ۲۲. توضیح المسائل مراجع، م۱۷۵۷؛ نوری، توضیح المسائل، م۱۷۵۳؛ العروه الوثقی، ج۲، م۸۳؛ خامنه ای، اجوبه، س۹۹۷؛ دفتر: وحید.

خود را اداره کند، خمس ندارد.(۱)

نوری، تبریزی، بهجت: اگر از درآمدِ کسب باشد، آن مقدار از پول سپرده گذاری که ادارهٔ زندگی به آن بستگی دارد، خمس ندارد؛ ولی به مقدارِ بیش از آن، خمس تعلق می گیرد.(۲)

صافی، وحید: اگر پولِ سپرده گذاری از درآمدِ کسب باشد، خمس دارد و چنانچه شخص نمی تواند با پرداخت خمسِ آن، اِمرارمعاش کند، می تواند با حاکم شرع (مجتهد جامع الشرایط) دست گردان کند.(۳)

۱- . العروه الوثقی، ج۲، م۵۹؛ مسائل، ج۱، س۷۰۸؛ مکارم، استفتائات، ج۲، س۵۴۳؛ سیستانی، منهاج الصالحین م ۱۲۱۹ ۱۲۱۳؛ دفتر: خامنه ای.

۲- . نوری، استفتائات، ج۱، س۲۷۱؛ تبریزی، تعلیقه، م۳۲؛ تبریزی، استفتائات، س۹۴۸؛ بهجت، توضیح المسائل، م۱۴۰۱.

۳- . دفتر: صافی، وحید.

۳-۷ خمس سرمایه

کسی که با سختی، سرمایه ای تهیه کرده است که اگر خمسِ آن را بدهد، با بقیۀ آن نمی تواند کاری شروع کند که با آن می خواهد اِمرارمعاش کند، آیا باید خمسِ این سرمایه را بدهد؟

همه، به جز مراجع زیر: چنانچه با پرداخت خمسِ آن، هرچند به صورت اقساط، نمی تواند اِمرارمعاش کند، خمس ندارد.(۱)

صافی، وحید: خمس دارد؛ ولی می تواند با حاکم شرع (مجتهد جامع الشرایط) دست گردان کند.(۲)

نوری، تبریزی، بهجت: آن مقدار از سرمایه که ادارۀ زندگی به آن بستگی دارد، خمس

ص:۳۴

۱- . امام، استفتائات، ج۱، س۳۵؛ مکارم، استفتائات، ج۲، س۵۴۳؛ فاضل، جامع المسائل، ج۱، س۷۶۵؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج۱، م۱۲۱۹؛ سیستانی، المسائل المنتخبه، م۵۸۸؛ دفتر: خامنه ای.

۲- . دفتر: صافی، وحید.

ندارد؛ ولی به مقدارِ بیش از آن، خمس تعلق می گیرد.(۱)

۴-۷ خمس هدیه

اگر پدر و مادر یا هر شخص دیگری، چیزی به انسان هدیه کنند، آیا باید خمس آن را داد؟

خامنه ای، نوری: هدیه خمس ندارد.(۲)

سیستانی، صافی: چنانچه تا سرِ سالِ خمسی زیاد بیاید، خمس دارد.(۳)

فاضل، مکارم، بهجت: چنانچه تا سرِ سالِ خمسی زیاد بیاید، بنابر احتیاط واجب، باید

۱- . نوری، استفتائات، ج۱، س۲۷۱؛ بهجت، توضیح المسائل، م۱۴۰۱؛ تبریزی، التعلیقه علی منهاج الصالحین، کتاب الخمس، م۳۲.
۲- . توضیح المسائل مراجع، م۱۷۵۳؛ خامنه ای، اجوبه، س۸۵۰؛ نوری، توضیح المسائل، م۱۷۴۹.
۳- . توضیح المسائل مراجع، م۱۷۵۳.

تصویر

خمس آن را بدهد.(۱)

تبریزی، وحید: چنانچه مقدارِ آن فراوان و چشمگیر باشد و از مخارج سال زیاد بیاید، باید خمس آن را بدهد.(۲)

۵-۷ هدیهٔ غیرمُخَمَّس

کسی که شیعه است، ولی خمس نمی دهد، اگر مالی به من هدیه کند که خمسش را نداده است، آیا باید خمس آن را بدهم؟

همه، به جز سیستانی و تبریزی: بر شخصِ گیرنده واجب است که خمس آن را بدهد.(۳)

۱- . همان، م۱۷۵۳.

۲- . همان، م۱۷۵۳؛ وحید، توضیح المسائل، م۱۷۶۱.

۳- . توضیح المسائل مراجع، ج۲، م۱۷۶۳؛ بهجت، وسیله النجاه، ج۱، م۱۴۲۲.

سیستانی، تبریزی: خمس آن بر عهدهٔ بخشنده است و بر شخص گیرنده، چیزی واجب نیست.(۱)

۶-۷ جایزهٔ مسابقات

آیا به جوایز مسابقات ورزشی و قرآنی و... که یک سال از آن ها گذشته، ولی هیچ استفاده ای از آن ها نشده است، خمس تعلق می گیرد؟

امام، خامنه ای، نوری: خمس ندارد.(۲)

فاضل، بهجت، مکارم: بنابر احتیاط واجب، باید خمس آن را بدهند.(۳)

تبریزی، وحید: اگر مالِ کم ارزشی باشد که نوعاً تا آخرِ سال مصرف می شود، خمس ندارد

۱- . توضیح المسائل مراجع، ج۲، م۱۷۶۳.

۲- . خامنه ای، اجوبه، س۸۵۱؛ نوری، استفتائات، ج۲، س۳۵۵؛ دفتر: امام.

۳- . فاضل، العروه الوثقی مع تعلیقات، ج۲، کتاب الخمس، السابع؛ مکارم، استفتائات، ج۲، س۵۳۴؛ بهجت، توضیح المسائل، م۱۳۷۷.

و در غیراین صورت، خمس دارد.(1)

صافی، سیستانی: خمس دارد.(2)

تبصره: جوایز مسابقات، نوعی بخشش محسوب می شود.

۷-۷ خمس عیدیِ دولت

آیا عیدی و پاداشی که دولت به کارمندان می دهد و به صورت پول نقد یا سکهٔ طلاست، خمس دارد؟

امام، خامنه ای، نوری: خمس ندارد.(3)

صافی، سیستانی، تبریزی، مکارم، وحید: چنانچه تا سرِ سالِ خمسی زیاد بیاید، خمس

۱- . تبریزی، استفتائات، س۸۱۹؛ وحید، توضیح المسائل، م۱۷۶۱.

۲- . سیستانی، منهاج الصالحین، کتاب الخمس، السابع؛ صافی، جامع الاحکام، ج۱، س ۶۳۱.

۳- . امام، استفتائات، ج۱، س۱۹۱؛ خامنه ای، اجوبه، س۸۶۲؛ دفتر: نوری.

دارد.(1)

بهجت، فاضل: چنانچه تا سرِ سالِ خمسی زیاد بیاید، بنابر احتیاط واجب، باید خمس آن را بدهد.(2)

تبصره: برخی مراجع، عیدی و پاداش دولت را جزء درآمد قلمداد می کنند و عده ای، آن را هدیه می دانند.

۸-۷ خمس مهریه: آیا مهریۀ زن خمس دارد؟

همه، به جز بهجت: خیر.(3)

۱- . تبریزی، استفتائات، س۸۲۹؛ سیستانی، منهاج الصالحین، کتاب الخمس، السابع؛ دفتر: مکارم؛ وحید.

۲- . دفتر: بهجت، فاضل.

۳- . توضیح المسائل مراجع، م۱۷۵۴؛ نوری، توضیح المسائل، م۱۷۵۰؛ خامنه ای، اجوبه، س۸۶۱؛ وحید، توضیح المسائل، م۱۷۶۲.

بهجت: چنانچه از مخارج سال زیاد بیاید، بنابر احتیاط واجب خمس دارد.(۱)

۹-۷ خمس ارثیه

اگر قیمت روزِ چیزی که انسان به ارث برده است، افزایش یابد (افزایش ارزش ارث) و آن را بفروشد، آیا به مقدارِ افزوده، خمس تعلق می گیرد؟

امام، خامنه ای، تبریزی، سیستانی، نوری، بهجت، وحید: خمس ندارد.(۲)

مکارم، صافی: مقدارِ افزوده جزء درآمدِ سالِ فروش شمرده می شود و چنانچه تا سرِ سال زیاد بیاید، باید خمس آن را بدهد.(۳)

۱- . بهجت، توضیح المسائل، م۱۳۷۸.

۲- . امام، استفتائات، ج۱، س۸۷؛ تبریزی، استفتائات، س۹۶۷؛ خامنه ای، اجوبه، س۸۵۸؛ نوری، استفتائات، ج۲، س۳۶۰؛ وحید، توضیح المسائل، م۱۷۷۸؛ بهجت، وسیله النجاه، م۱۳۸۰.

۳- . صافی، جامع الاحکام، ج۱، س۶۸۴؛ مکارم، توضیح المسائل، م۱۴۹۲.

فاضل: مقدار افزوده، جزء درآمدِ سالِ فروش شمرده می شود و چنانچه تا سرِ سال زیاد بیاید، بنابر احتیاط، باید خمس آن را بدهد.(۱)

۷-۱۰ خمس پس انداز

آیا پولی که به قصد قرعه کشی، در حساب بانک می گذارند، خمس دارد؟

همه: چنانچه از درآمدِ کسب تهیه شده باشد و یک سال از آن گذشته باشد، خمس دارد.(۲)

تبصره: بر اساس نظرِ کسانی که معتقدند به هدیه خمس تعلق می گیرد، چنانچه مبلغِ پس اندازشده از راه هدیه به دست آمده باشد، باید سرِ سال، خمس آن را پرداخت.

۷-۱۱ پس اندازِ روزِ نیاز

آیا به پولی که برای خرید وسایل ضروریِ زندگی ذخیره

۱- . فاضل، جامع المسائل، ج۱، س۸۵۹.

۲- . توضیح المسائل مراجع، م۱۷۵۲؛ نوری، توضیح المسائل، م۱۷۴۸؛ وحید، توضیح المسائل، م۱۷۶۰؛ خامنه ای، اجوبه، س۹۵۴.

می شود، خمس تعلق می گیرد؟

امام، تبریزی، سیستانی، مکارم، وحید: چنانچه یک سال از آن بگذرد، خمس دارد.(۱)

صافی: اگر هم اکنون به آن وسیله نیاز دارد و تهیهٔ آن بدون پس انداز در مدت چند سال ممکن نیست، خمس ندارد.(۲)

خامنه ای: اگر آن پول برای تهیهٔ وسایل موردنیاز در آیندهٔ نزدیک، مثلاً تا سه ماه پس از سالِ خمسی، پس انداز شده باشد و با پرداخت خمسِ آن، نتوان آن ها را تهیه کرد، خمس ندارد.(۳)

نوری: چنانچه بدون پس اندازکردن، نمی توانند وسایل موردنیاز خود را در آینده تهیه

۱- . امام، استفتائات، ج ۱، س ۲۴؛ تبریزی، استفتائات، س ۸۵۶؛ سیستانی، sistani.org، خمس، ش ۸؛ مکارم، استفتائات، ج ۲، س ۵۱۶؛ دفتر: وحید.

۲- . صافی، جامع الاحکام، ج ۱، س ۷۳۸.

۳- . خامنه ای، اجوبه، س ۹۸۸

کنند، خمس ندارد.(۱)

فاضل، بهجت: اگر بـدون پس انـدازکردن، نمی تواننـد وسایل موردنیازِ خود را در آینده تهیه کنند، چنانچه پس اندازشان کوتاه مدت، مثلاً تا سه سال باشد، خمس ندارد.(۲)

تبصره: چنانچه در آینده، با پس انداز خود لوازم موردنیاز خویش را تهیه نکند، باید خمس آن را بدهد.

۱۲-۷ خمسِ پس انداز مسکن

آیا به پولی که برای گرفتنِ وام مسکن، در بانک گذاشته می شود و چندین سال از آن می گذرد، خمس تعلق می گیرد؟

۱- . نوری، استفتائات، ج۲، س ۳۳۰.

۲- . فاضل، جامع المسائل، ج۱، س۷۴۸؛ بهجت، توضیح المسائل، م۱۳۹۱.

امام، خامنه ای، سیستانی، تبریزی، مکارم، وحید: آری، خمس دارد.(۱)

فاضل، بهجت، نوری: اگر برای تهیهٔ خانهٔ موردنیاز، راهی جز این ندارد، به پولِ پس اندازشده خمس تعلق نمی گیرد.(۲)

صافی: اگر خانهٔ مسکونی درحال حاضر، موردنیازِ او و در شأنش باشد و راهی جز طریق مذکور ندارد، به آن خمس تعلق نمی گیرد.(۳)

تبصره: مراجعی که معتقدند پول مزبور خمس ندارد، فرموده اند که چنانچه این پول در آینده، صَرفِ خرید منزل نشود، خمس آن را باید داد.

۱- . مکارم، استفتائات، ج۲، س۵۳۳؛ تبریزی، استفتائات، س۸۸۹؛ خامنه ای، اجوبه، س۹۰۸؛ سیستانی، sistani.org، خمس، ش۱۰؛ دفتر: امام، وحید.

۲- . فاضل، جامع المسائل، ج۱، س۶۷۷؛ بهجت، توضیح المسائل، م۱۳۹۱؛ نوری، استفتائات، ج۲، س۳۲۸.

۳- . صافی، جامع الاحکام، ج۱، س۷۰۶.

۱۳-۷ اجارۀ طبقۀ مسکونی

خانه ای دوطبقه تهیه و بیش از یک سال، در هر دو طبقه زندگی کرده ایم؛ یعنی به هر دو طبقۀ آن نیاز داشته ایم. اکنون، تصمیم گرفته ایم به طورموقت، یک طبقۀ آن را برای ادارۀ زندگی اجاره بدهیم. آیا به این طبقه، سرِ سال، خمس تعلق می گیرد؟

مشهور: به اصل طبقۀ خانه، خمس تعلق نمی گیرد؛ ولی به پول اجاره، چنانچه تا سرِ سالِ خمسی زیاد بیاید، خمس تعلق می گیرد.(۱)

تبصره: باید توجه داشت که در سؤال مذکور، طبقۀ خانه هنوز از مَئونه بودن خارج نشده است؛ هرچند به طور موقت، از آن استفاده نمی کنند. ازاین رو، به آن، خمس تعلق نمی گیرد.

۱- . صافی، جامع الاحکام، ج ۱، س۷۱۵و ۷۴۰؛ خامنه ای، اجوبه، سم۱۸۸ تبریزی، استفتائات، س۸۲۶و۸۸۸؛ مکارم، توضیح المسائل، م۱۵۰۷؛ نوری، استفتائات، ج ۱، س۲۶۷؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س۷۰۲؛ بهجت، توضیح المسائل، م۱۳۷۶؛

۱۴-۷ خمس رهن

آیا به پولی که از درآمدِ کسب تهیه کرده اند و به عنوان رهن، به صاحب خانه می پردازند، خمس تعلق می گیرد؟

امام، سیستانی: خمس دارد و هر زمان دریافت شد یا دریافت آن ممکن باشد، باید فوراً خمس آن را بپردازد.(۱)

مکارم، صافی: پول رهن جزء مَئونه است و خمس نـدارد؛ ولی اگر آن را بازپَس گرفت و نیازی به آن نداشت، بنابر احتیاط، باید خمس آن را بپردازد.(۲)

بهجت، تبریزی، فاضل، وحید: چنانچه بدون پول رهن، نیاز مسکنِ او تأمین نمی شود، خمس ندارد و هر زمان آن را بازپَس گرفت و نیازی به آن نداشت و از مخارج سال، زیاد

ص:۴۷

۱- . امام، استفتائات، ج۱، س۱۱۶؛ فاضل، جامع المسائل، ج۱، س۶۸۷؛ دفتر: سیستانی.

۲- . مکارم، استفتائات، ج۲، س۵۲۴ و توضیح المسائل، م۵۰۶؛ صافی، جامع الاحکام، ج۱، س۷۰۷.

آمد، خمس دارد.(۱)

نوری: اگر نتواند خانه را از راه دیگری اجاره کند، به مبلغ مذکور خمس تعلق نمی گیرد.(۲)

خامنه ای: هنگامی که برای این منظور نیاز دارد، پرداخت خمسِ آن واجب نیست؛ ولی هر زمان آن را بازپَس گرفت، باید خمس آن را بدهد؛ مگر آنکه برای اجاره در جای دیگر، به آن نیاز داشته باشد.(۳)

تبصره: فرض مسئله جایی است که رهن خانه به صورت معاملهٔ شرعی انجام گرفته است و اگر رهن بدون اجاره باشد، معاملهٔ رَبَوی محسوب می شود؛ درنتیجه، به اتفاق همهٔ مراجع تقلید، به پول این رهن، خمس تعلق می گیرد.

۱۵-۷ خمس وسایل زندگی

اگر انسان به چیزی نیاز دارد و آن را از درآمد، تهیه کند و بعد، نیازش برطرف شود، آیا خمس به آن تعلق می گیرد؟

۱- . بهجت، توضیح المسائل، م۱۳۹۶؛ تبریزی، استفتائات ج۲، س ۷۶۰وفاضل، جامع المسائل، ج۱س۶۸۷.

۲- . نوری، استفتائات، ج۲، س۳۴۴.

۳- . خامنه ای، اجوبه، س۸۹۷ و ۹۴۵.

الف: اگر قبل از سال خمس از آن بی نیاز شود:

۱. خمس دارد: امام، گلپایگانی، فاضل، نوری، زنجانی.

۲. خمس دارد: (بنابر احتیاط واجب): بهجت، صافی، سیستانی، اراکی.

۳. خمس ندارد: خوئی، تبریزی، وحید، مکارم، رهبری.

ب:

بعد از سال خمس:

۱. خمس دارد: زنجانی.

۲. خمس دارد: (بنابر احتیاط واجب): بهجت، اراکی، امام.

ص:۴۹

تصویر

ص:۵۰

۳. خمس ندارد: خوئی، فاضل، تبریزی، وحید، مکارم، صافی، سیستانی.(۱)

۱۶-۷ وسایل استفاده نشده

به جهت نیاز، وسایلی خریـده ام؛ ولی با اینکه بیش از یک سال از خریـد آن ها می گـذرد، هیـچ اسـتفاده ای از آن ها نکرده ام. آیا به این ها، خمس تعلق می گیرد؟

اگر از اموالی است که با استفاده کردن از آن،مثل خوراکی ها اگر در سر سال خمسی اضافه بیاید باید خمس آنها را بدهد.

و اگر از اموالی است که عین آنها باقی می ماند مانند ظروف و البسه و... خمس آنها واجب نیست. (اجماع)(۲)

۱۷-۷ خمس جهیزیه

خانوادهٔ دختر قادر به خرید یک مرتبه ایِ جهیزیهٔ موردنیازِ خود

۱- . العروه الوثقی، کتاب خمس م۶۷ ،رساله مراجع م۱۷۸۱، وحید، توضیح المسائل، م۱۷۹۸، امام، تحریرالوسیله، م ۱۶.

۲- . العروه الوثقی، کتاب خمس، م ۶۷.

نیست؛ اگر از درآمد کسب، به تدریج، وسایلی به این جهت بخرد، آیا مشمول خمس می شود؟

امام، خامنه ای، سیستانی، نوری، فاضل، وحید: چنانچه در بین سال، از درآمدِ آن سال تهیه کرده و از شأنش بیشتر نباشد، واینکه نتواند به صورت یک جا تهیه کند وتهیه تدریجی جهیزیه متعارف آن شهر باشد وعدم تهیه تدریجی هم برای او عیب ومنافی با شان باشد خمس ندارد.(۱)

صافی، بهجت: اگر جهیزیه را در زمانی که دختر در معرض (سنّ) ازدواج است تهیه کنند، خمس ندارد.(۲)

مکارم: چنانچه تهیهٔ جهیزیه از پیش، در میان مردم رایج باشد و به صورت هزینهٔ معمولی

ص:۵۲

۱- . توضیح المسائل مراجع، م۱۷۷۷؛ خامنه ای، اجوبه، س۹۰۵و۹۱۷؛ نوری، توضیح المسائل، م۱۷۷۳؛ وحید، توضیح المسائل، م۱۷۸۵.

۲- . صافی، جامع الاحکام، ج۱، س۷۴۸؛ بهجت، استفتائات، ج۳، س۳۴۹۸.

درآید یا اگر تهیه نکنند، عیب محسوب می شود، خمس ندارد.(۱)

تبریزی: آنچه در سالِ ازدواج تهیه کرده اند، خمس ندارد و آنچه در سال های قبل تهیه کرده اند، بنابر احتیاط واجب، باید خمس آن را بدهد. اگر اموالی را قبل از بلوغ دختر به او بخشیده اند، پرداختِ خمس آن بر دختر واجب نیست.(۲)

۱۸-۷ پول جهیزیه

پس از گذشت سالِ خمسی، آیا به پول کسب که برای تهیهٔ جهیزیه ذخیره کرده ایم، به گونه ای که قادر به تهیهٔ آن به صورت یک جا نیستیم، خمس تعلق می گیرد؟

ص:۵۳

۱- . مکارم، استفتائات، ج۲، س۵۴۸؛ توضیح المسائل، مراجع، م۷۷۷.

۲- . تبریزی، توضیح المسائل، م۱۷۸۶ و استفتائات، س۸۲۲.

امام، تبریزی، صافی، سیستانی، مکارم، وحید: آری، خمس دارد.(۱)

نوری: خمس ندارد.(۲)

فاضل: اگر برای تهیه جهیزیه مورد نیاز ودر حد شأن را که راهی غیر از این نداشته باشید ودر موقع نیاز نتوانید تهیه کنید در این صورت خمس به آن تعلق نمی گیرد(۳).

بهجت: چنانچه پس انداز، کوتاه مدت، مثلاً تا سه سال باشد، خمس ندارد.(۴)

خامنه ای: اگر برای تهیهٔ جهیزیه در آیندهٔ نزدیک، مثلاً تا دو سه ماه پس از سالِ خمسی،

۱- . امام، استفتائات، ج۱، س۲۵؛ تبریزی، استفتائات، س۸۳۶و ۸۹۱؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۱، س۷۴۸؛ مکارم، استفتائات، ج۲، س۵۱۶؛ وحید، توضیح المسائل، م۱۷۸۳؛ سیستانی، sistani.org، خمس، ش۸.

۲- . نوری، استفتائات، ج۲، س ۳۸۰.

۳- . جامع المسائل، ج۱، س۷۴۶.

۴- . بهجت، توضیح المسائل، س۳۹۱.

پس انداز کرده اند و با پرداخت خمسِ آن، نتوانند آن وسایل را تهیه کنند، خمس ندارد.(۱)

۱۹-۷ خمس قرض الحسنه

به پولی که از درآمدِ کسب تهیه کرده و به عنوان قرض الحسنه، به دیگری داده ایم، آیا خمس تعلق می گیرد؟

همه: چنانچه سرِ سالِ خمسی، دریافتِ آن بدون زحمت ممکن باشد، باید خمس آن را بپردازد و در غیراین صورت، هر زمان دریافت کرد، باید فوراً خمس آن را بدهد.(۲)

۱- . خامنه ای، اجوبه، س ۸۶۰ و ۹۸۷.

۲- . امام، استفتائات، ج ۱، س۹۶؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س۸۳۳؛ مکارم، استفتائات، ج ۱، س۳۱۹؛ بهجت، توضیح المسائل، م۱۳۷۹؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، م۱۲۵۱؛ نوری، استفتائات، ج ۲، س۳۷۲؛ تبریزی، استفتائات، س۹۴۶؛ خامنه ای، اجوبه، س ۸۷۰؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۱، س ۶۲۱؛ دفتر: وحید.

۷-۲۰ خمس سکه

آیا به سکهٔ بهارآزادی، خمس تعلق می گیرد؟

همه: اگر از درآمد کسب تهیه شده است و از مخارجِ سال، زیاد بیاید، خمس دارد.(۱)

تبصرهٔ ۱: سکهٔ بهارآزادی را جزء مَئونه (هزینهٔ معمول زندگی) به حساب نمی آورند؛ ازاین رو، سرِ سال، به آن خمس تعلق می گیرد.

تبصرهٔ ۲: بنابر نظر مراجعی که معتقدند هدیه خمس دارد، چنانچه سکهٔ بهارآزادی به فرد هدیه شود و از مخارج سال، زیاد بیاید، خمس دارد.

۷-۲۱ خمس زیورآلات

آیا به طلا و زیورآلاتِ زنانه که شوهر از درآمدِ خود برای همسرش تهیه می کند، خمس تعلق می گیرد؟

۱- . فاضل، جامع المسائل، ج۱، س۶۴۹؛ العروه الوثقی، ج۲، م۱؛ صافی، جامع الاحکام، ج۱، س۶۲۸؛ خامنه ای، اجوبه، س۹۵۲.

همه: اگر به مقدار متعارف و مناسبِ شأن او باشد، خمس ندارد.(1)

۲۲-۷ تهیهٔ طلا با درآمد زن

خانمی از حقوق خود طلا و زیورآلاتی خریـده است که همیشه خود را با آن زینت می کنـد. شوهرش پولی نـدارد که زن بتوانـد در این زمینه صَرف کند. آیا دادنِ خمسِ این گونه خریدها، بر زن لازم است؟

همه: اگر به مقدار متعارف و مناسب شأن او باشد، خمس ندارد.(2)

۲۳-۷ خمس فروشِ طلا

همسـرم برایم طلا و زیورآلاتی تهیه کرده و آن را به من بخشـیده است؛ ولی پس از چند سال استفاده، آن را فروخته ام. آیا به پول آن، خمس تعلق می گیرد؟

۱- . العروه الوثقی، ج۱، م۶۱؛ خامنه ای،اجوبه، س۹۰۰؛ توضیح المسائل مراجع، م۱۷۷۵؛ وحید، توضیح المسائل، م۱۷۸۳.

۲- . العروه الوثقی، ج۲، م۸۳؛ توضیح المسائل مراجع، م۱۷۵۷؛ خامنه ای، اجوبه، س۹۹۸؛ وحید، توضیح المسائل، م۱۷۸۳.

، خامنه ای، مکارم، تبریزی، ،: پول فروش آن، درهرحال، خمس ندارد.(1)

امام فاضل،:: اگر بعد از سال خمسی از آن بی نیاز شده است خمس ندارد.(2)

سیستانی، صافی، نوری: مقدار تفاوت ارزش خرید و ارزش فروش، جزء درآمد سال شمرده می شود و چنانچه تا سرِ سالِ خمسی زیاد بیاید، خمس دارد.(3)

بهجت : پول فروش آن از فواید سال فروش است که در صورت باقی ماندن تا سر سال خمس دارد .(4)

1- . خامنه ای، اجوبه، سوال ۸۸۹ ه، مکارم، استفتائات، ج۱، س۳۱۴؛ تبریزی، استفتائات، س۸۴۱؛ وحید، توضیح المسائل، م۱۷۷۸.

2- . امام وفاضل، حاشیهٔ عروه، م۶۷.

3- . توضیح المسائل مراجع، م ۱۷۷۰و ۱۷۸۱؛ صافی، جامع الاحکام، ج۱، س۶۲۵؛ نوری، توضیح المسائل، م۱۷۶۶ و استفتائات، ج۲، س۳۵۹.

4- . استفتائات، بهجت، ج۳، س۸۴.۳۴۲۷.

۲۴-۷ خمس کتاب

آیا به کتاب، خمس تعلق می گیرد؟

همه: چنانچه کتاب موردنیاز و در شأن شخص باشد، خمس ندارد.(۱)

۲۵-۷ آیا به کتاب هایی که برای ترم های آینده تهیه می کنیم، خمس تعلق می گیرد؟

امام، خامنه ای: اگر داشتنِ آن ها موردنیاز و در شأن شخص باشد، خمس ندارد.(۲)

فاضل، بهجت،: آری؛ خمس دارد؛ مگر آنکه نتوانید در سال آینده تهیه کنید که دراین صورت، خمس ندارد.(۳)

۱- . العروه الوثقی، ج۲، م۶۱؛ خامنه ای، اجوبه، س۸۹۹.

۲- . امام، استفتائات، ج۱، س۸۹؛ خامنه ای، اجوبه، سوال ۹۰۰.

۳- . فاضل، جامع المسائل، ج۱، س۷۴۸؛ بهجت، توضیح المسائل، م۱۳۹۱.

تبریزی، مکارم، صافی، وحید: آری؛ خمس دارد.(۱)

۲۶-۷ درصورتی که از کتاب موردنیازم یک سال استفاده نکنم، آیا خمس دارد یا خیر؟

مشهور: چنانچه در معرض استفاده و در شأن شخص باشد، خمس ندارد؛ هرچند به طور اتفاقی، یک سال از آن استفاده نکند.(۲)

۲۷-۷ خمس رایانه: آیا به رایانهٔ خانگی و ابزار جانبیِ آن، خمس تعلق می گیرد؟

۱- . تبریزی، استفتائات، س۸۰۵؛ مکارم، توضیح المسائل، م۱۵۰۷؛ صافی، جامع الاحکام، ح۱، س۷۳۸و۷۴۴؛ وحید، توضیح المسائل، م۱۷۸۳.

۲- . امام، استفتائات، ج۱، س۹۱؛ خامنه ای، اجوبه، س۸۹۹؛ فاضل، جامع المسائل، ج۱، س۷۳۴؛ تبریزی، استفتائات، س۸۸۸؛ نوری، استفتائات، ج۱، س۲۶۷؛ صافی، جامع الاحکام، ج۱، س۷۰۴؛ مکارم، توضیح المسائل، م۱۵۰۷؛ بهجت، توضیح المسائل، م۱۳۷۶.

همه: چنانچه به رایانه و ابراز جنبیِ آن نیاز باشد و در شأن شخص باشد، خمس ندارد.(۱)

۲۸-۷ محل پرداخت خمس: خمس را باید به چه کسی پرداخت کنیم؟

امام: بایـد به مرجع تقلیـد خود یا مجتهـدی بپردازد که مانند او از نظر کمیّت و کیفیت، به مصـرف می رساند و نیز می تواند در جایی مصـرف کند که مرجع تقلیدش اجازه می دهد.(۲)

خامنه ای: باید خمس را به ولیّ امر مسلمین یا وکیل او بدهد و اگر به فتوای مرجع تقلید خود نیز عمل کند، موجب برائت ذمّه می شود.(۳)

فاضل، نوری، مکارم، بهجت، وحید: سهم امام را باید به مرجع تقلید خود یا مجتهدی

ص:۶۱

۱- . العروه الوثقی، م۶۱؛ خامنه ای، اجوبه، س۸۹۹.

۲- . توضیح المسائل، مراجع، م۱۸۳۴.

۳- . خامنه ای، اجوبه، س۱۰۰۴و۱۰۰۲.

بپردازد که مانند او از نظر کمیّت و کیفیت، به مصرف می رساند و نیز می تواند در جایی مصرف کند که مرجع تقلیدش اجازه می دهد و سهم سادات را بنابر احتیاط واجب، باید به مرجع تقلید خود یا با اجازهٔ او، به سادات بدهد.(۱)

تبریزی: باید سهم امام را به مرجع تقلید خود بدهد یا به مصرفی برساند که او اجازه می دهد و چنانچه بخواهد به مجتهد دیگری بدهد، بنابر احتیاط واجب، باید از مرجع تقلید خود اجازه بگیرد و سهم سادات را می توان به خودِ آنان داد.(۲)

سیستانی: سهم امام را باید به مرجع تقلید خود بدهد یا به مصرفی برساند که او اجازه می دهد و احتیاط واجب آن است که او، مرجع اَعلَم و آگاه بر جهات عامّه باشد و سهم سادات

۱- . توضیح المسائل مراجع، م۱۸۳۴؛ نوری، توضیح المسائل، م۱۸۳۰؛ وحید، توضیح المسائل، م۱۸۴۳.

۲- . توضیح المسائل مراجع، م۱۸۳۴.

را می توان به خودِ آنان داد.(1)

صافی: سهم امام را باید به مرجع تقلید خود یا مجتهدی بپردازد که مانند او از نظر کمیّت و کیفیت، به مصرف می رساند و نیز می تواند در جایی مصرف کند که مرجع تقلیدش اجازه می دهد و سهم سادات را می توان به خود آنان داد.(2)

تبصره: خمس را در هنگام مصرف، دو قسمت می کنند: نصف آن، سهم امام و نصف دیگر، سهم سادات است. آیات عظام سیستانی، تبریزی و صافی در پرداخت سهم سادات، اجازهٔ مجتهد را لازم نمی دانند.

۲۹-۷ سهم سادات

مردی که همسر و فرزندانش سیّد هستند، آیا می تواند سهم سادات

۱- . همان.

۲- . همان.

را به خانوادۀ خود بدهد تا به مصرف مخارج خود که بر عهدۀ مرد است، مثل خوراک و پوشاک، برسانند؟

همه، به جز مکارم، خامنه ای، وحید: بنابر احتیاط واجب، جایز نیست.(۱)

مکارم، خامنه ای، وحید: جایز نیست.(۲)

۷-۳۰ آیا به سیّدی که بیش از مخارج سالش داشته باشد، می توان خمس داد؟

همه: خیر؛ در سهم سادات، فقر شرط است.(۳)

ص:۶۴

۱- . توضیح المسائل مراجع، م۱۸۴۱و۱۸۴۲؛ نوری، توضیح المسائل، م۱۸۳۷و۱۸۳۸؛ العروه الوثقی، ج۲، قسمه الخمس، م۵.

۲- . توضیح المسائل مراجع، م۱۸۴۱و۱۸۴۲؛ خامنه ای، اجوبه، س۱۰۲۱؛ وحید، توضیح المسائل، م۱۸۵۰.

۳- . توضیح المسائل مراجع، م۱۸۳۴؛ نوری، توضیح المسائل، م۱۸۳۰؛ خامنه ای، اجوبه، س۱۰۲۰؛ وحید، توضیح المسائل، م۱۸۴۳.

۷-۳۱ خمس زنی از سادات

زن سیّده ای که فقیر است و شوهرش قادر به ادارهٔ زندگی او نیست، آیا می توان به او سهم سادات داد؟

امام، خامنه ای: بدون اجازهٔ حاکم شرع (مجتهد جامع الشرایط) جایز نیست.(۱)

بهجت، فاضل، مکارم، نوری، وحید: بنابر احتیاط واجب، باید با اجازهٔ حاکم شرع (مجتهد جامع الشرایط) انجام گیرد.(۲)

تبریزی، سیستانی، صافی: آری؛ جایز است.(۳)

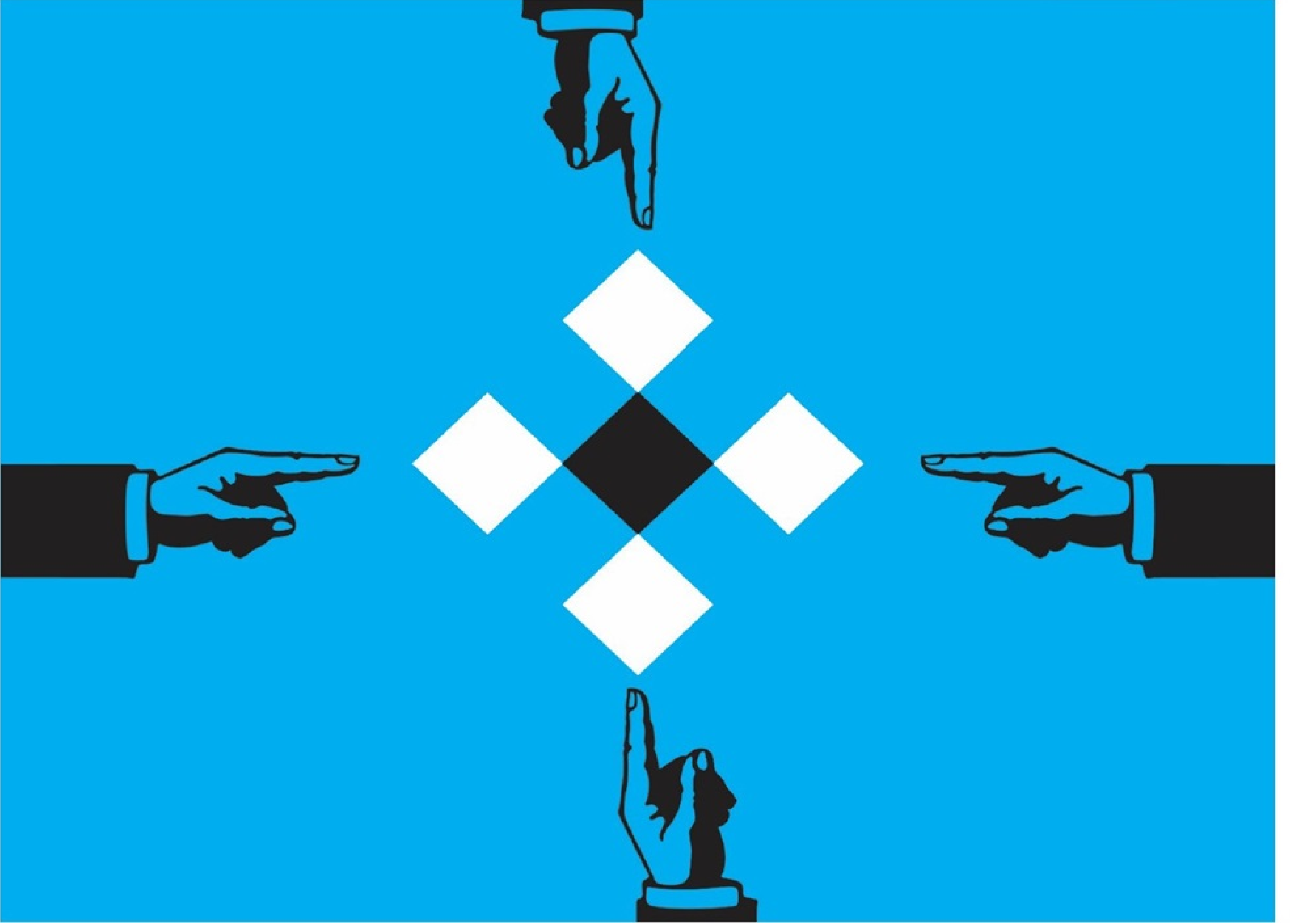
ص:۶۵

۱- . توضیح المسائل مراجع، ۱۸۳۴؛ خامنه ای، اجوبه، س۱۰۱۷.

۲- . توضیح المسائل مراجع، م۱۸۳۴؛ مکارم، استفتائات، ج۱، س۳۵۵؛ نوری، توضیح المسائل، م۱۸۳۰و۱۸۳۹؛ وحید، توضیح المسائل، م۱۸۴۳و۱۸۵۲.

۳- . توضیح المسائل، مراجع، م۱۸۳۴.

تصویر

ص:۶۶

۳۲-۷ مبدأ سال خمسی

شخص از چه زمانی باید سال خمسی داشته باشد؟

امام، خامنه ای، فاضل، بهجت، صافی: آغاز سال خمسی برای کسانی که درآمد تدریجیِ روزانه دارند، مانند تاجر و کاسب، از وقتی است که شروع به کار می کنند و برای کارمند و کارگر، اولین درآمد و حقوق آنان است و برای کشاورز و مانند آن، از اولین محصولی است که برداشت می کند و چنانچه از مخارج سال زیاد آمد، باید خمس آن را بپردازد.(۱)

مکارم، نوری، تبریزی: آغاز سال خمسی برای هر کسی، اولین درآمدِ اوست و چنانچه از مخارج سال، زیاد آمد، باید خمس آن را بپردازد.(۲)

سیستانی: شخصی که شغل دارد راس سال شروع به کار است وکسی که شغل ندارد

ص:۶۷

۱- . امام، استفتائات، ج۱، س۱۳۵؛ خامنه ای، اجوبه، س۹۹۵؛ فاضل، جامع المسائل، ج۱، س۸۰۶و۸۱۴؛ بهجت، وسیله النجاه، م۱۳۸۲؛ صافی، توضیح المسائل، م۱۷۷۴ و جامع الاحکام، ج۱، س۶۰۸.

۲- . نوری، استفتائات، ج۲، س۳۱۰؛ تبریزی، التعلیقه علی منهاج الصالحین، م۱۲۱۸؛ مکارم، توضیح المسائل، م۱۴۸۶.

ودرآمد تدریجی دارد راس سال حصول ربح است .(۱)

وحید: کسی که کاسب است وحرفه ای دارد مبدأ سالش ظهور ربح است وهمچنین برای کسی که شغلی ندارد.(۲)

۳۳–۷ محاسبهٔ خمس

راه محاسبهٔ خمس را بیان کنید.

کشاورزان، کارمندان، کارگران، کاسب ها و همهٔ کسانی که درآمدِ کسب دارند، واجب است برای خود حساب سالِ خمسی داشته باشند و برای محاسبهٔ خمس، به این صورت عمل کنند:

۱- . سیستانی، مسائل منتخبه، م۶۰۴.

۲- . منهاج الصالحین، م۱۲۱۸.

هنگـامی که از دریافت اولین درآمد(۱) یـک سال گـذشت، آن روز وقت حساب سال است. هرچه از مَئونه که اسـتفاده می شود و عینِ آن از بین می رود،ماننـد خوراکی ها، مواد شوینـده، وسایل تحصـیلی مثل دفتر و خودکار و غیر آن ها، چنانچه تا آخرِ سال خمسـی زیاد بیایـد و در بازار، ارزشـی داشـته باشد، باید خمس (یک پنجمِ) آن را به قیمتِ روز بپردازند و چیزهایی از مَئونه که موردنیاز انسان است و با استفاده، عینِ آن از بین نمی رود، ماننـد وسـیلهٔ نقلیه و وسایـل زنـدگی مثل فرش، یخچال و... هر چنـد سال هم بر آن ها بگـذرد، خمس به آن ها تعلق نمی گیرد.(۲)

مثال: کارمنـدی در پایان خردادِ ۱۳۸۰، اولین حقوق خود را دریـافت می کنـد. حساب سالِ خمسـیِ او، پایان خرداد۱۳۸۱ است. در این تاریخ، ۱۰کیلو برنج، ۵کیلو لپّه، پنج عدد تاید

۱- . البته در آغاز سال خمسی، میان مراجع اختلاف نظر است. (ر.ک: زمان، سال خمسی.)

۲- . العروه الوثقی، ج۲، باب الخمس، م۶۷.

و مبلغ ۵۰ هزارتومان، زیاد آمده است. او می تواند یک پنجمِ عینِ هر یک از اجناس بالا را جدا کرده و بابتِ خمس بپردازد و جایز است قیمت آن را به روز حساب کند و یک پنجمِ آن را به صورت پول نقد بدهد.

تبصرهٔ ۱: کسی که شغل ندارد، اگر اتفاقاً معامله ای کند و سودی ببرد، بعد از آنکه یک سال از زمانی بگذرد که فایده بُرده است، باید خمس مقداری را بدهد که از خرجِ سالش زیاد آمده است.(۱)

تبصرهٔ ۲: دربارهٔ خمسِ بعضی درآمدها، مانند حقوق خانوادهٔ شهدا، هدیهٔ جایزهٔ بانکی و... میان مراجع تقلید اختلاف نظر است که در خمس هدیه، به آن ها پرداختیم.

تبصرهٔ ۳: شخص می تواند در بین سال نیز، هر وقت حقوقی به دستش آمد، خمس آن را

۱- . توضیح المسائل مراجع، م۱۷۶۵؛ نوری، توضیح المسائل، م۱۷۶۱؛ وحید، توضیح المسائل، م۱۷۷۳.

بدهد و لازم نیست یک سال صبر کند.

۷-۳۴ محاسبهٔ اموال غیرمخمَّس

کسی که درآمدِ کسب دارد، ولی تا به حال، خمس نمی داده است و اکنون می خواهد خودش محاسبه کند و خمس اموالش را بپردازد، باید چگونه عمل کند؟

همه: اگر از درآمدِ خود، چیزی خریده است که به آن احتیاج ندارد و یک سال از خریدِ آن گذشته باشد، باید خمس آن را بدهد. اما اگر اثاث خانه و چیزهای دیگری مطابق با شأنِ خود خریده است که به آن ها نیاز دارد، دراین صورت، چنانچه بداند آن ها را در بین سالی خریده است که در آن سال، فایده بُرده است، لازم نیست خمس آن را بدهد و اگر نداند که در بین سال یا بعد از تمام شدنِ سال بوده است، بنابر احتیاط واجب، باید با حاکم شرع (مجتهد جامع الشرایط) یا نمایندهٔ او مصالحه کند؛ بدین صورت که تمام اموال مشکوک خود

را محاسبه می کند و حاکم شرع، بدهیِ خمسیِ او را به مقداری تخمین می زند و با او مصالحه می کند و با پرداخت آن، تمام اموالش پاک می شود.(1)

۳۵-۷ خمس بدهی

کسی که برای نیازهای زندگی، مبلغی قرض کرده و در آن راه صَرف کرده است، آیا می تواند سرِ سالِ خمسی، مبلغ بدهی را از درآمدِ سال کم کند؟

امام، مکارم، نوری، سیستانی: اگر برای نیاز سالِ جاری قرض کند، می تواند به مقدارِ بدهی، کسر کند؛ ولی اگر بدهیِ او برای نیاز سال های گذشته اش باشد، کسرکردنِ آن جایز نیست؛ بلکه می تواند قرض خود را از درآمد بپردازد تا به مقدار آن، خمس تعلق نگیرد.(2)

۱- . توضیح المسائل مراجع، م۱۷۹۷؛ وحید، توضیح المسائل، م۱۸۰۶؛ نوری، توضیح المسائل، م۱۷۹۳؛ خامنه ای، اجوبه، س۹۳۴و۹۲۷.

۲- . توضیح المسائل مراجع، م۱۷۸۶و۱۷۸۷؛ نوری، توضیح المسائل، م۱۷۸۳و۱۷۸۲.

تبریزی، وحید: اگر بدهی خود را تا پیش از سرِ سال نپردازد، نمی تواند از درآمد سال کم کند؛ مگر آنکه قرض بعد از به دست آوردنِ منفعت بوده باشد.(۱)

فاضل، بهجت، خامنه ای، صافی: آری؛ خمس تعلق می گیرد و جایز نیست مقدار بدهیِ خود را از درآمد کم کند؛ بلکه می تواند قرضِ خود را از درآمد بپردازد تا به مقدار آن، خمس تعلق نگیرد.(۲)

۳۶-۷ معاشرت با تارِک خمس

رفت وآمد با خانواده ای که خمس پرداخت نمی کند، چه حکمی دارد؟

ص:۷۳

۱- . تبریزی، توضیح المسائل، م۱۷۹۵؛ وحید، توضیح المسائل، م۱۷۹۴.

۲- . توضیح المسائل مراجع، م۱۷۸۶، ۱۷۸۷؛ بهجت، توضیح المسائل، م۱۴۰۶و۱۴۰۷؛ خامنه ای، اجوبه، س۸۶۴؛ صافی، توضیح المسائل، م۱۷۹۵و۱۷۹۶.

همه، به جز سیستانی، تبریزی، وحید: معاشرت با آنان اشکال ندارد و اگر یقین نداشته باشد که به غذای آن ها، خمس تعلق گرفته است، خوردن آن نیز جایز است و چنانچه احتمال تأثیر بدهد، آنان را ارشاد کند.(۱)

سیستانی، تبریزی: معاشرت با آنان اشکال ندارد و می تواند از غذای آن ها استفاده کند و چنانچه احتمال تأثیر بدهد، آنان را ارشاد کند.(۲)

وحید: معاشرت با آنان اشکال ندارد و اگر یقین نداشته باشد به غذای آن ها خمس تعلق گرفته است و شک دارد، بنابر احتیاط واجب، خوردن آن جایز نیست.(۳)

۱- . توضیح المسائل مراجع، م۱۷۹۵؛ نوری، توضیح المسائل، م۱۷۹۱؛ بهجت، توضیح المسائل، م۱۴۰۸؛ خامنه ای،اجوبه، س۹۳۲و۹۳۳.

۲- . توضیح المسائل مراجع، م۱۷۹۵.

۳- . وحید، توضیح المسائل، م۱۸۰۳.

۳۷-۷ غذای غیرمخمَّس

غذایی که در مهمانی می خوریم و خمس آن را نداده اند، چه حکمی دارد؟

همه، به جز سیستانی و تبریزی: خوردن آن، پیش از پرداخت خمسِ آن یا بدون اجازۀ حاکم شرع (مجتهد جامع الشرایط)، جایز نیست.(۱)

سیستانی، تبریزی: خوردن آن برای میهمان اشکال ندارد؛ ولی صاحب خانه ضامنِ خمس است.(۲)

تبصره: آیت الله مکارم در کتاب استفتائاتِ خود، اجازه داده اند که در غذای غیرمخمَّس تصرّف کنیم و خمس آن را به ساداتِ نیازمند بپردازیم.(۳)

۱- . توضیح المسائل مراجع، م۱۷۹۵؛ نوری، توضیح المسائل، م۱۷۹۱؛ خامنه ای، اجوبه، س۹۳۰و۹۲۸؛ ۱۸۰۳؛ بهجت، استفتائات، ج۳، س۳۷۴۲ است.

۲- . توضیح المسائل مراجع، م۱۷۶۳و۱۷۹۵.

۳- . استفتائات، ج۲، س۵۷۵.

تصویر

نسخهٔ دیجیتالی رهنما
مرکز پخش: مشهد مقدس، نبش ورودی باب الجواد علیه السلام
فروشگاه عرضهٔ محصولات رضوی
تلفن: ۰۵۱۱-۲۲۸۵۲۰۴
RAZAVI

ص:۷۶

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ یَسْتَوِی الَّذِینَ یَعْلَمُونَ وَالَّذِینَ لَا یَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹
امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹